

VESTIGINGEN VAN HUISARTSEN 1970_1977

INHOUDSOPGAVE	pagina
1. Inleiding	1
2. Samenvatting	1
3. Beschrijving van de groep nieuw gevestigde huisartsen	3
4. Vestigingsplaats	7
5. De manier van vestiging	12
6. De voorgangers: achtergronden van het vertrek	23
7. De inmiddels weer vertrokken huisartsen	24

J. van Duren
augustus '79

1 INLEIDING

In deze eerste monografie uit de huisartsenregistratie van het Nederlands Huisartsen Instituut wordt een beschrijving gegeven van het aantal artsen dat zich in de periode 1970-1977 gevestigd heeft.

Bij deze beschrijving wordt met name ingegaan op de manier waarop men zich gevestigd heeft.

De omschreven periode is er een waarin de neergang van de huisartsgeneeskunde, die (als we even afgaan op de huisartsenaantallen over de jaren 1950-1975) rond 1960 inzette, weer in positieve zin werd omgebogen rond de jaren 1972-1973. Sindsdien daalt het aantal inwoners per huisarts, zij het dat het niveau van de jaren vijftig nog niet is bereikt.

Er hebben zich in deze jaren belangrijke veranderingen in de huisartswereld voorgedaan. Was het in 1970 nog zo dat bijna driekwart van de nieuwe huisartsen zich als solist vestigde, in 1977 was dit aantal al minder dan de helft. De toename van het aantal associaties is hiervan de voornaamste oorzaak geweest.

Er zal naar gestreefd worden langzamerhand de gegevens over huisartsen die zich voor 1970 gevestigd hebben te verzamelen zodat een gedetailleerd inzicht in de naoorlogse ontwikkelingen kan worden verkregen. De 'lange golf' van deze ontwikkelingen wordt een van de meest belangwekkende objecten voor nadere studie.

Wij hopen met deze monografie hiermede een bescheiden begin te hebben gemaakt.

In dit verslag zal op de volgende vragen een antwoord gegeven worden:

1. Hoeveel huisartsen hebben zich jaarlijks gevestigd in de periode tussen 1 januari 1970 en 1 januari 1978?
2. Waar zijn nieuwe gevestigde praktijken gesitueerd?
3. Op welke manier hebben de nieuwe huisartsen zich gevestigd?
4. Wat zijn de artsen, die zich in de genoemde periode gevestigd hebben en inmiddels die praktijk weer hebben verlaten, gaan doen en om hoeveel artsen gaat het in deze?

2 SAMENVATTING

In de jaren 1970 tot en met 1977 hebben zich in totaal ongeveer 2200 huisartsen voor de eerste maal zelfstandig gevestigd.

Het jaarlijks aantal eerste vestigingen is in de bestudeerde periode verdubbeld: van \pm 170 in 1970 tot \pm 360 in 1977. Het aantal tweede vestigingen (in totaal 110) is een betrekkelijk constante factor: \pm 14 per jaar.

Het percentage vrouwen bij de nieuw gevestigde huisartsen - ruim 5% - ligt boven dat percentage van het totale huisartsen bestand; mede hierdoor stijgt het aandeel van vrouwen in de huisartsenpopulatie.

De verdeling van de nieuwe vestigingen naar landsdeel en urbanisatiegraad wijkt niet af van de verdeling van het totale huisartsenbestand. Er bestaat een duidelijke relatie tussen de universiteit van afstuderen van nieuw gevestigde huisartsen en de provincie waar zij hun praktijk vestigen. Zo'n 70% van de nieuwe vestigingen in het Noorden is afkomstig van de Groningse universiteit en zo'n 60% van de vestigers in de provincie Noord Holland heeft aan één van de Amsterdamse universiteiten gestudeerd. Ook voor de andere provincies zijn voorkeuren merkbaar.

De manier waarop de nieuwe huisartsen zich gevestigd hebben is in de loop van de bestudeerde periode sterk veranderd. In 1970 nam bijna 60% van de huisartsen een praktijk over; in 1977 was dat nog maar 40%. Het aantal associaties steeg in dezelfde periode van 27% naar 37%. Het percentage niet-gesteunde vrije vestigingen schommelt rond de 6; het percentage gesteunde vestigingen vertoont een lichte stijging.

Bekijkt men de vestigingen op een iets andere manier, dan blijkt het percentage vestigingen in solopraktijken afgenomen te zijn van meer dan 70% tot ongeveer de helft.

Als men de vestigingen van huisartsen splitst in vestigingen waarin de ene huisarts de andere vervangt en die waarin er een nieuwe huisarts aan het bestand wordt toegevoegd (verdunning), dan zijn er per landsdeel en urbanisatiegraad grote verschillen waar te nemen in de verhouding vervanging/verdunning, die ook per jaar nog beduidend uiteen blijken te lopen. Het hoogst ligt het percentage vervanging in het Noorden (63%), het laagst in het Zuiden (39%). Voor wat betreft de urbanisatiegraad ligt het percentage vervanging het hoogst in de drie grote steden (63%) en het laagst in de kleine steden (43%).

Van degenen die zich in 1970 en 1971 gevestigd hebben, had op 1 januari 1978 alweer respectievelijk 12 en 10% de praktijk verlaten.

3. BESCHRIJVING VAN DE GROEP NIEUW GEVESTIGDE HUISARTSEN

In het totaal hebben zich in het tijdvak van dit onderzoek, de periode van 1-1-'70 tot 31-12-'77, 2410 huisartsen gevestigd. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen artsen, die zich voor de eerste keer zelfstandig vestigen, zij die een langdurig (langer dan een half jaar) assistentschap aangaan met een gevestigde huisarts en artsen die zich voor een tweede (of latere) keer vestigen. De verdeling van de nieuwe vestigingen in dit onderzoek over de afzonderlijke jaren is als volgt:

Tabel 3.1. Vestigingen van huisartsen naar vestigingsjaar.

Jaar	eerste vestigers		langdurig assistenten		latere vestigers		onbekend		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	86.4	172	2.5	5	9.1	18	2.0	4	100.0	199
1971	91.0	183	2.0	4	7.0	14	0.0	0	100.0	201
1972	92.5	258	1.8	5	4.7	13	1.1	3	100.0	279
1973	92.9	275	2.4	7	4.1	12	0.7	2	100.0	296
1974	93.1	297	1.6	5	5.0	16	0.3	1	100.0	319
1975	89.7	357	6.0	24	4.3	17	0.0	0	100.0	398
1976	93.8	304	4.0	13	2.2	7	0.0	0	100.0	324
1977	90.9	358	5.8	23	3.3	13	0.0	0	100.0	394
Totaal	91.5	2204	3.6	86	4.6	110	0.04	10	100.0	2410

Het aantal huisartsen dat zich jaarlijks vestigt neemt duidelijk toe; het aantal eerste vestigingen in 1977 is ruim twee maal zo groot als het aantal in 1970. De verhouding van deze groep nieuwgevestigde huisartsen tot het totale huisartsen bestand is in de volgende tabel weergegeven.

Tabel 3.2. Eerste vestigingen in relatie tot het totaal aantal zelfstandige huisartsen per jaar.

peildatum	aantal zelfstandige huisartsen	aantal eerste vestigingen in het voorafgaande jaar	percentage
januari 1971	4416	172	3.9%
januari 1972	4442	183	4.1%
januari 1973	4547	258	5.7%
januari 1974	4587	275	6.0%
januari 1975	4724	297	6.3%
januari 1976	4871	357	7.3%
januari 1977	4982	304	6.1%
januari 1978	5103	358	7.0%

Het percentage in de laatste kolom, dat in de onderzochte periode een flinke stijging vertoont, is berekend door het aantal eerste vestigingen te betrekken op het totaal aantal zelfstandig gevestigde huisartsen per januari van het volgend jaar*.

* De aantallen zelfstandige huisartsen zijn ontleend aan de monografie "De opbouw van de beroepsgroep huisartsen in de periode van 1970 tot 1979", die ook als studie uit de Huisartsenregistratie verschenen is.

Geslacht.

Het aandeel van vrouwen in de huisartsenpopulatie is in Nederland altijd klein geweest (van de zelfstandig gevestigde huisartsen 3.3% in 1970).

De laatste jaren lijkt daar enige verandering in te komen: in 5.3% van de zelfstandige vestigingen betrof het vrouwelijke artsen (zie tabel 3.3.). In de totale groep huisartsen is het percentage vrouwen gestegen tot 4.3% per januari 1978.

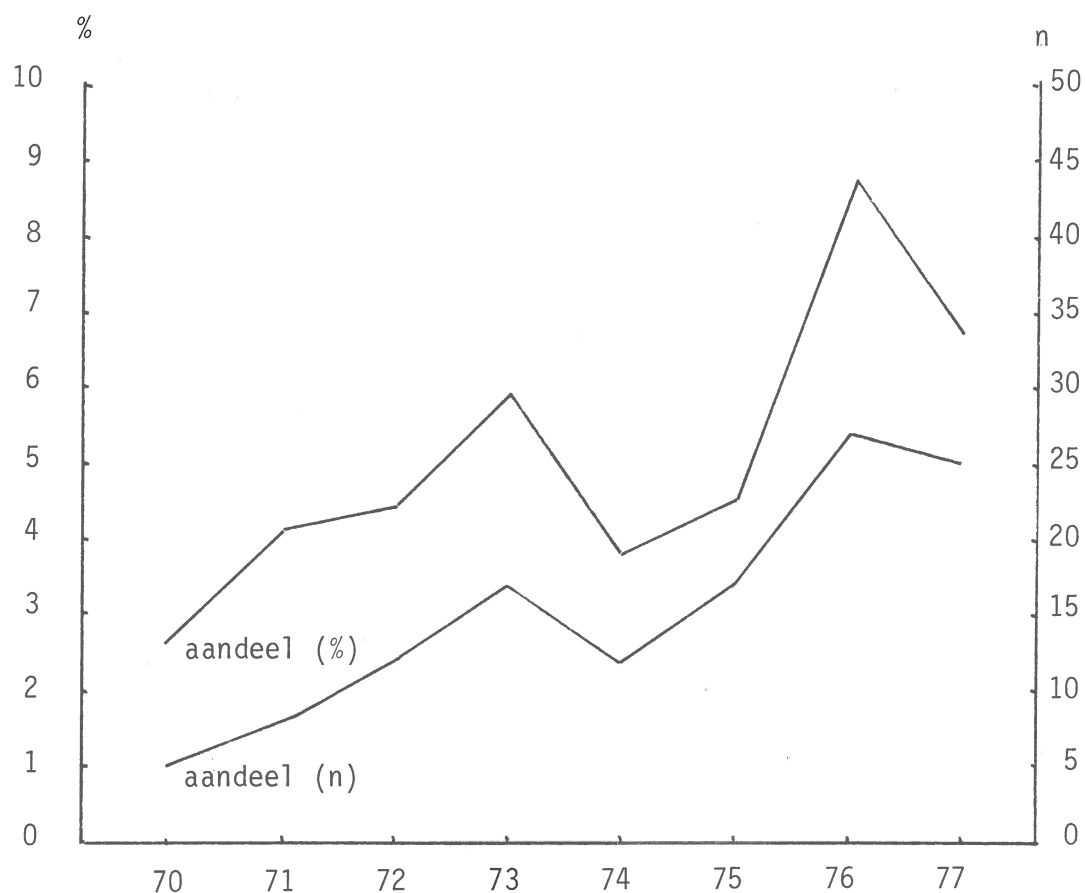
De verdeling naar geslacht ligt anders voor degenen die als langdurig assistent bij een gevestigde college gaan werken; een kwart van hen is vrouw.

Tabel 3.3. Verdeling naar geslacht van de nieuw gevestigde huisartsen (exclusief langdurig assistenten) per jaar van vestiging.

jaar	man		vrouw		totaal	
	%	n	%	n	%	n
1970	97.4	189	2.6	5	100	194
1971	95.9	189	4.1	8	100	197
1972	95.6	262	4.4	12	100	274
1973	94.1	272	5.9	17	100	289
1974	96.2	302	3.8	12	100	314
1975	95.5	357	4.5	17	100	374
1976	91.3	284	8.7	27	100	311
1977	93.3	346	6.7	25	100	371
Totaal	94.7	2201	5.3	123	100	2324

Figuur 3.1. brengt de stijging van het aantal en aandeel van vrouwelijke huisartsen in de nieuwe vestigingen in beeld.

Figuur 3.1. Aantal en aandeel van vrouwelijke artsen in de nieuwe vestigingen (exclusief langdurig assistenten).

Leeftijd

Voor het weergeven van de leeftijdsverdeling van de nieuw gevestigde huisartsen beperken we ons tot de huisartsen die zich voor de eerste keer zelfstandig gevestigd hebben.

Tabel 3.4. Leeftijdsverdeling van de nieuw gevestigde huisartsen (alleen eerste vestigingen) 1970 - 1977.

jaar	jonger dan 30		30 - 34		35 - 39		40 en ouder		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	34.9	60	53.5	92	5.8	10	5.8	10	100.0	172
1971	41.0	75	48.1	88	7.1	13	3.8	7	100.0	183
1972	53.9	139	37.6	97	3.9	10	4.7	12	100.0	258
1973	46.6	128	44.0	121	5.1	14	4.4	12	100.0	275
1974	54.2	161	39.1	116	5.4	16	1.3	4	100.0	297
1975	56.9	203	37.8	135	4.5	16	0.8	3	100.0	357
1976	46.4	141	49.0	149	3.9	12	0.7	2	100.0	304
1977	43.6	156	50.0	179	4.7	17	1.7	6	100.0	358
Tot.	48.2	1063	44.3	977	4.9	108	2.5	56	100.0	2204

Bijna de helft van de zich vestigende huisartsen is jonger dan 30 jaar en een ruime 40% tussen de 30 en de 35 jaar oud.

Slechts een klein gedeelte van de artsen vestigt zich op het 35e jaar of later; dit gedeelte is na 1973 zelfs bijna verdwenen.

4 DE VESTIGINGSPLAATS

Het meest gedetailleerde overzicht, een lijst van alle gemeenten waarin een huisarts zich gevestigd heeft zullen we de lezer besparen. Volstaan zal worden met een kenmerk van de gemeente, namelijk de urbanisatiegraad*. De verdeling naar urbanisatiegraad van de gemeenten waarin een praktijk gevestigd is voor de afzonderlijke jaren is weergegeven in tabel 4.1. De drie grote steden, Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage, zijn vanwege het grote aantal vestigingen aldaar in een aparte categorie ondergebracht.

* CBS-indeling 1971.

De meeste vestigingen vindt men uiteraard in de grote steden, de minste in de kleine steden. In de afzonderlijke jaren is het aandeel van de verschillende urbanisatiecategorïën nogal wisselend. Op het verstedelijkt platteland en in de grote steden vertonen de percentages nieuwe vestigingen een grillig verloop.

Tabel 4.1. Urbanisatiegraad van de vestigingsgemeente 1970-1977 (exclusief langdurig assistenten).

jaar	platteland		verstedelijkt platteland		forensen gemeenten		kleine stad		grote stad		de grote drie		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	13.9	27	18.0	35	16.5	32	12.9	25	31.4	61	7.2	14	100	194
1971	12.2	24	26.9	53	19.8	39	12.2	24	21.3	42	7.6	15	100	197
1972	12.4	34	26.3	72	15.0	41	10.2	28	24.8	68	11.3	31	100	274
1973	12.5	36	21.1	61	12.5	36	10.7	31	30.4	88	12.8	37	100	289
1974	13.1	41	21.3	67	16.2	51	10.2	32	26.4	83	12.7	40	100	314
1975	12.8	48	19.0	71	15.5	58	8.8	33	30.7	115	13.1	49	100	374
1976	9.0	28	23.5	73	10.9	34	12.2	38	30.5	95	13.8	43	100	311
1977	12.1	45	21.3	79	13.2	49	9.7	36	29.6	110	14.0	52	100	371
Tot.	12.2	283	22.0	511	14.6	340	10.6	247	28.5	662	12.1	281	100	2324

De enige categorie van de urbanisatiegraad waar van een stijging van het relatieve aantal vestigingen sprake is, is de categorie "de drie grote steden". Dit betekent dat de voorkeur voor een vestiging aldaar, vergeleken met het begin der jaren zeventig, is toegenomen.

De situering van de praktijk kan, behalve naar urbanisatiegraad, ook bekeken worden aan de hand van de verdeling van de nieuwe vestigingen naar landsdeel. Onderscheiden worden daarbij de landsdelen Noord (Groningen, Friesland en Drenthe), Midden (Overijssel, Gelderland, Utrecht en Zuidelijke IJsselmeerpolders), West (Noord Holland, Zuid Holland en Zeeland) en Zuid (Noord Brabant en Limburg).

Tabel 4.2. geeft de verdeling van de nieuw gevestigde huisartsen naar het landsdeel waarin de praktijk gevestigd is.

Tabel 4.2. Landsdeel waarin de praktijkgemeente ligt; 1970-1977 (exclusief langdurig assistenten).

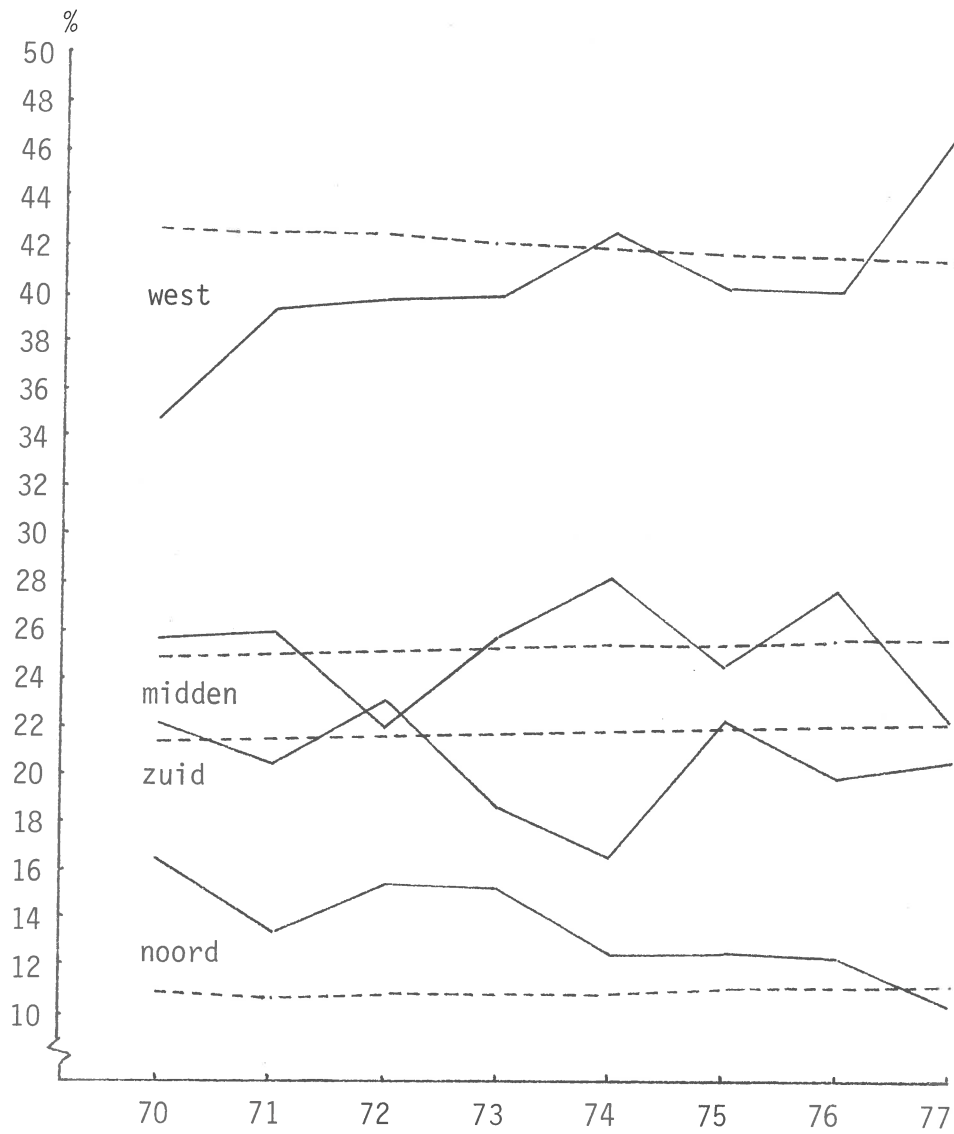
jaar	noord		midden		west		zuid		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	16.5	32	26.2	51	35.1	68	22.2	43	100.0	194
1971	13.2	26	27.4	54	39.1	77	20.3	40	100.0	197
1972	15.0	41	22.3	61	40.1	110	22.6	62	100.0	274
1973	15.2	44	26.3	76	39.8	115	18.7	54	100.0	289
1974	12.7	40	28.3	89	42.8	133	16.6	52	100.0	314
1975	12.6	47	25.1	94	40.1	150	22.2	83	100.0	374
1976	12.5	39	26.7	83	40.5	126	20.3	63	100.0	311
1977	10.5	39	22.1	82	47.2	175	20.2	75	100.0	371
totaal	13.3	208	25.4	590	41.0	954	20.3	472	100.0	2324

De verschillen in aantal vestigingen tussen de landsdelen hangen direkt samen met de verschillen in het aantal inwoners tussen de landsdelen.

Figuur 4.1. brengt het aandeel van de nieuwe vestigingen in de onderscheiden landsdelen in de loop der jaren in beeld.

Tevens wordt daar een vergelijking gegeven met de bevolkingsaantallen. Het percentage nieuwe vestigingen is in het Noorden aan een daling onderhevig; het Westen vertoont een lichte stijging in de loop der jaren. Het Midden en het Zuiden tonen een moeilijk interpreteerbaar verloop.

Figuur 4.1. Percentage nieuwe vestigingen in de onderscheiden landsdelen (en vergelijking met bevolkingsaantallen).

— = nieuwe vestigingen

- - - = bevolking

Het is niet zo verwonderlijk dat er een verband bestaat tussen de plaats waar men zijn opleiding heeft gevolgd en de regio waar men zich vestigt. Niet alle artsen van de Groningse universiteit afkomstig hebben een plaats in de regio kunnen bemachtigen (430 artsen afkomstig van de Groningse universiteit en 319 vestigingen in het noorden des lands), maar van deze 319 vestigingen is bijna 70% van de Groningse universiteit afkomstig.

Niet voor alle provincies is de binding tussen regio en universiteit even sterk (Overijssel, Gelderland, Zeeland recrutereren hun huisartsen uit meerdere universiteiten), maar de relatie Leiden/Rotterdam - Zuid Holland, universiteit van Amsterdam/Vrije Universiteit - Noord Holland en het Zuiden - Nijmegen is duidelijk afleesbaar in tabel 4.3.

Tabel 4.3. Samenhang tussen de universiteit van afstuderen en de provincie van vestiging *.

universiteit van afstuderen	groningen friesland drenthe		overijs- sel		gelder- land		utrecht		noord holland		zuid holland		zeeland		noord brabant limburg		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Utrecht **	7.5	23	27.2	41	26.7	70	52.1	86	10.8	43	14.9	71	27.6	21	24.6	115	20.4	470
Amsterdam	12.0	37	17.2	26	14.9	39	15.2	25	59.2	235	12.6	60	17.1	13	8.1	38	20.5	473
Groningen	68.5	211	32.5	49	14.1	37	10.3	17	7.6	30	5.7	27	5.3	4	8.1	38	17.9	413
Nijmegen	4.2	13	7.3	11	24.8	65	4.8	8	5.3	21	4.2	20	9.2	7	43.2	202	15.1	347
Leiden	6.5	20	13.2	20	12.2	32	12.7	21	12.3	49	39.6	189	31.6	24	9.2	43	17.3	398
Rotterdam	1.3	4	2.6	4	7.3	19	4.8	8	4.8	19	23.1	110	9.2	7	6.8	32	8.8	203
totaal	100	308	100	151	100	262	100	165	100	397	100	477	100	76	100	468	100	2304

* De vestigingen in de zuidelijke IJsselmeer Polders (10) zijn hier niet opgenomen, evenals de vestigingen van artsen die in het buitenland afstudeerden (3). Van 7 artsen is de universiteit van afstuderen niet bekend.

** De beide Amsterdamse universiteiten zijn hier samengenomen.

De vraag of de binding universiteit/regio met het vaststellen van de huisartsenopleiding sterker is geworden, kunnen we in dit kader nog niet beantwoorden. In onze monografie "adspirant huisarts" zullen we dit probleem nader verkennen.

5. DE MANIER VAN VESTIGING

De vestigingsvorm

Bij vestigingsvorm denkt men veelal aan de trits overname-associatie-vrije vestiging. De werkelijkheid is echter veelvormiger; tussen deze drie hoofdvormen bevinden zich vele overgangsvormen en ook er binnen zijn gradaties aan te brengen.

We onderscheiden acht verschillende vestigingsvormen.

Hoe de verdeling eruit ziet is weergegeven in tabel 5.1.

Zie voor tabel 5.1. de volgende pagina.

Tabel 5.1. Vestigingsvorm van de nieuw gevestigde huisartsen.

Jaar	overname hele praktijk		overname praktijk deel		totaal overname	
	%	n	%	n	%	n
1970	58.0	113	1.0	2	59.0	115
1971	50.8	102	2.0	4	52.7	106
1972	48.9	135	4.7	13	53.6	148
1973	52.9	155	3.4	10	56.3	165
1974	45.3	144	5.7	18	50.9	162
1975	43.7	174	1.8	7	45.5	181
1976	42.6	138	2.8	9	45.4	147
1977	40.4	159	0.8	3	41.2	162
totaal	46.7	1120	2.8	66	49.2	1186

Jaar	associatie gemeenschappelijk praktijkadres		associatie gescheiden praktijkadres		totaal associatie	
	%	n	%	n	%	n
1970	22.6	44	4.6	9	27.2	53
1971	24.9	50	8.0	16	32.8	66
1972	30.1	83	0.4	1	30.4	84
1973	23.9	70	2.1	6	25.9	76
1974	30.8	98	3.5	11	34.3	109
1975	30.2	120	2.8	11	33.0	131
1976	30.6	99	3.7	12	34.3	111
1977	35.3	139	1.5	6	36.8	145
totaal	29.3	703	3.0	72	32.3	775

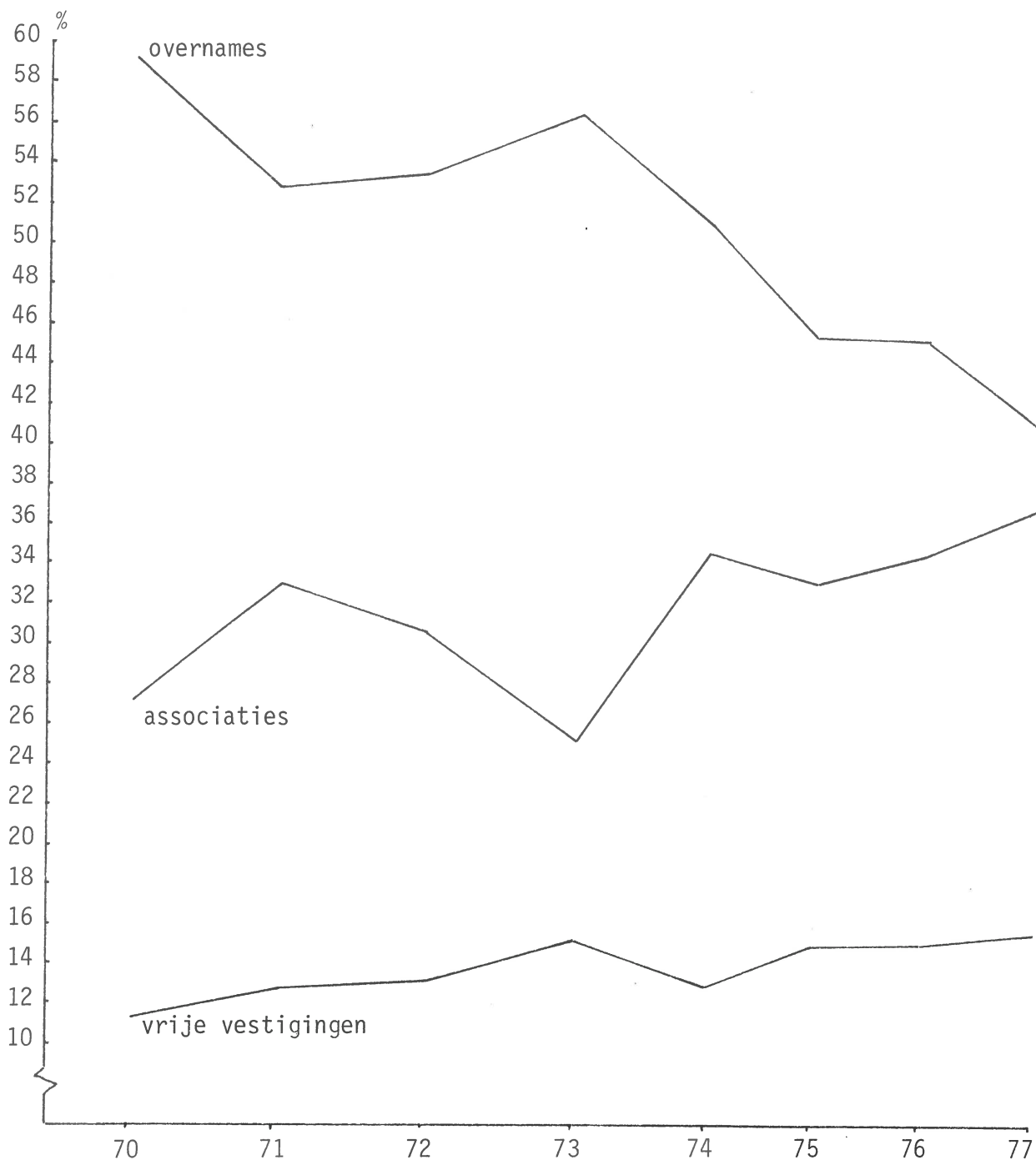
Jaar	vrije vestiging niet gesteund		vrije vestiging gesteund		totaal vrije vestiging	
	%	n	%	n	%	n
1970	6.2	12	5.1	10	11.3	22
1971	4.5	9	8.0	16	12.4	25
1972	5.8	16	7.6	21	13.4	37
1973	5.1	15	10.2	30	15.4	45
1974	8.5	27	4.4	14	12.9	41
1975	6.8	27	8.0	32	14.8	59
1976	4.6	15	10.2	33	14.8	48
1977	6.6	26	9.1	36	15.7	62
totaal	6.1	147	8.0	192	14.1	339

Jaar	artsen in dienstverband		assistent huisartsen		totaal	
	%	n	%	n	%	n
1970	0.0	0	2.6	5	100.0	195
1971	0.0	0	2.0	4	100.0	201
1972	0.7	2	1.8	5	100.0	276
1973	0.0	0	2.4	7	100.0	293
1974	0.3	1	1.6	5	100.0	318
1975	0.8	3	6.0	24	100.0	398
1976	1.5	5	4.0	13	100.0	324
1977	0.5	2	5.8	23	100.0	394
totaal	0.5	13	3.6	86	100.0	2399 *

* Van 11 artsen is de vestigingsvorm niet bekend.

Bijna de helft (46.7%) van de nieuw gevestigde huisartsen heeft zijn praktijk verkregen door het overnemen van een hele praktijk, bijna 30% door een associatie op een gemeenschappelijk praktijkadres en zo'n 14% verkrijgt zijn praktijk door zich vrij te vestigen (gesteund of niet gesteund).

Figuur 5.1. De vestigingsvorm van de nieuw gevestigde huisartsen.

Indien de cijfers van de afzonderlijke jaren in beschouwing genomen worden zijn enige trends te onderscheiden. In figuur 5.1. zijn deze trends weergegeven, waarbij verschillende categorieën zijn samengenomen en de artsen in dienstverband en de langdurig assistenten buiten beschouwing gelaten zijn.

Het percentage artsen dat zich door een overname een praktijk verwerft vertoont een sterk dalende lijn. Daarentegen stijgt het percentage associaties sterk en het percentage vrije vestigingen licht.

Praktijkvoering

Een ander onderscheid is "solo-praktijk" versus "gezamenlijke praktijkvoering". Dit onderscheid valt voor een belangrijk deel samen met het in de vorige paragraaf gemaakte, althans voor de categorieën overname en associatie, maar onder praktijkvoering wordt ook een onderscheid gemaakt tussen tweemans praktijken (met gemeenschappelijk praktijkadres), groepspraktijken en gezondheidscentrum. Van oudsher is de solopraktijk de overheersende manier geweest waarop huisartsen hun praktijk voerden.

Tabel 5.2. Praktijkvoering van de nieuw gevestigde huisartsen 1970-1977 (exclusief langdurig assistenten).

Jaar	solo		tweemanspraktijk gezamenlijke praktijkadres		groepspraktijk		gezondheids- centrum		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	73.7	140	21.1	40	1.6	3	3.7	7	100.0	190
1971	73.6	145	23.9	47	1.5	3	1.0	2	100.0	197
1972	63.1	171	29.9	81	3.3	9	3.7	10	100.0	271
1973	67.8	194	25.2	72	3.5	10	3.5	10	100.0	286
1974	65.0	204	30.6	96	1.6	5	2.9	9	100.0	314
1975	59.6	223	36.9	138	1.6	6	1.9	7	100.0	374
1976	58.5	182	31.8	99	2.6	8	7.1	22	100.0	311
1977	51.8	192	39.4	146	4.0	15	4.9	18	100.0	371
totaal	62.7	1451	31.1	719	2.6	59	3.7	85	100.0	2314*

* van 10 artsen is de praktijkvoering niet bekend.

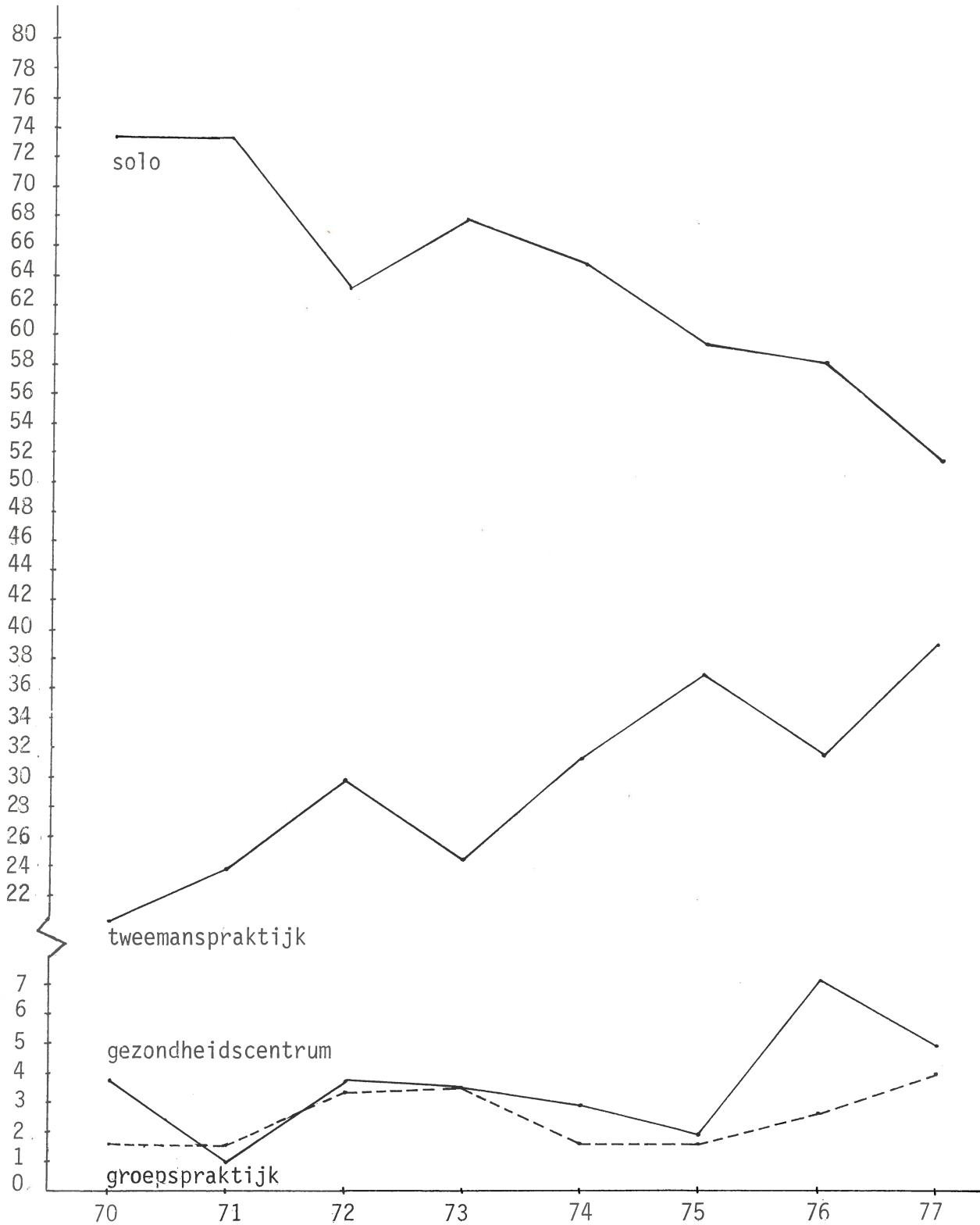
Nog altijd is de solopraktijk, ook bij de nieuw gevestigde huisartsen, de meest voorkomende manier van praktijkvoering. Wel echter is het aandeel van de soloartsen onder de nieuwe vestigers de laatste jaren met bijna een derde teruggelopen. Dit samen met de stijgende lijn die het percentage tweemanspraktijken ondergaat (bijna verdubbeld) maakt dat deze twee manieren van praktijkvoering elkaar, qua aandeel in de populatie der nieuw gevestigde huisartsen, in 1977 niet zo veel meer ontlopen.

De percentages huisartsen die zich in een groepspraktijk (drie of meer huisartsen in één praktijkgebouw) of gezondheidscentrum (huisarts, wijkverpleegkundige en maatschappelijkwerk onder één dak) vestigen zijn in de loop der jaren nogal aan schommelingen onderhevig, doch vertonen een licht stijgende lijn.

Het is niet overdreven om uit deze cijfers te concluderen dat er zich in de jaren zeventig een belangrijke structurele wijziging in de praktijkvoering van huisartsen heeft voorgedaan.

Vanaf 1970 oefent meer dan de helft van de nieuw gevestigde huisartsen de praktijk in samenwerking uit.

Figuur 5.2. Praktijkvoering van de nieuw gevestigde huisartsen

De in de tabel en grafiek gepresenteerde cijfers zijn inclusief de zogenaamde 'latere vestigingen'. Huisartsen die zich nogmaals vestigen vertonen qua praktijkvoering echter een afwijkend beeld (zie tabel 5.3.). Voor de eerste vestigingen geldt dus een nog sterkere verschuiving in de richting van samenwerking.

Tabel 5.3. Praktijkvoering van huisartsen die voor de eerste en een tweede of latere keer gevestigd zijn.

	tweede of latere vestiging		eerste vestiging		totaal	
	%	n	%	n	%	n
solo	78.2	86	61.9	1365	62.7	1451
tweemanspraktijk	14.6	16	31.9	703	31.1	719
groepspraktijk	0.0	0	2.7	59	2.5	59
gezondheidscentrum	7.3	8	3.5	77	3.7	85
totaal	100.0	10	100.0	2204	100.0	2314 *

Verdunning of vervanging

Een derde manier om de nieuwe vestigingen te classificeren is de indeling 'verdunning' versus 'vervanging'. Bij deze indeling staat de vraag centraal of de betreffende vestiging de plaats van een vertrekkende arts inneemt dan wel een uitbreiding van het huisartsenbestand betekent. Niet alle vestigingen die wij in de vorige paragraaf als "associatie" hebben benoemd vallen onder de categorie "verdunning". Dat geldt alleen voor de nieuwe associaties; men kan echter ook een praktijk overnemen van één van de partners uit een reeds bestaande maatschap.

Met de indeling 'vervanging/verdunning' zijn niet alle mogelijkheden uitgeput: in het geval dat iemand meerdere praktijken overneemt (kwam vroeger wel eens voor; nu vrijwel nooit meer) kunnen we de term 'verdikking' gebruiken (in de analyse zijn deze 'verdikkingen' als 'vervanging' geteld).

Men moet overigens beseffen dat de term 'verdunning' enigszins betrekkelijk is; het is bijvoorbeeld niet gelijk aan de netto toename van het huisartsenbestand.

* van 10 artsen is de praktijkvoering niet bekend.

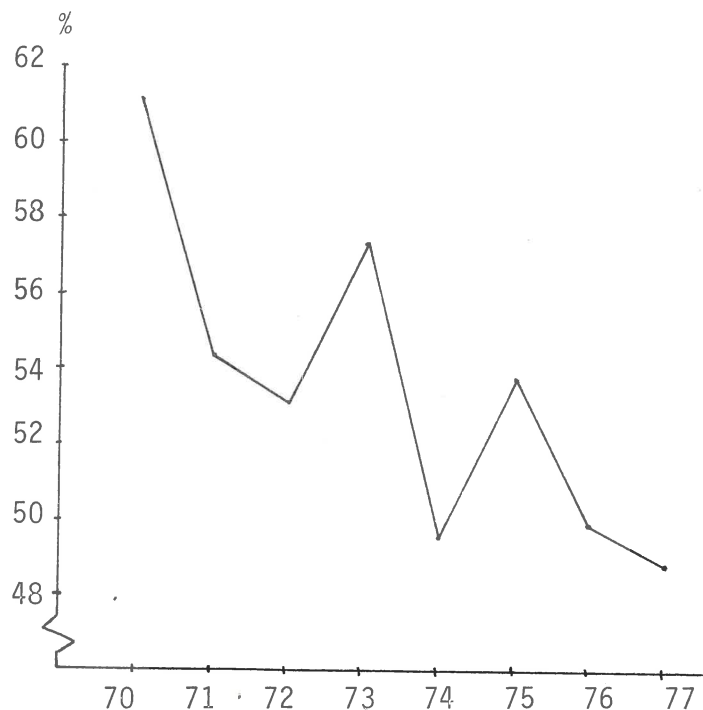
Er zijn nog steeds huisartsen die zonder opvolger vertrekken; bovendien wordt de vestiging alleen geregistreerd in het vestigingsjaar. In het geval van een overgangsassociatie, waar de senior partner na enkele jaren de praktijk neerlegt, wordt de vestiging eenmaal als associatie geteld. De latere overname komt niet meer in de vestiging-statistieken voor.

Bij de indeling van vestigingen in 'vervanging' en 'verduunning' rezen nog enkele problemen. Het geval bijvoorbeeld waarin twee huisartsen één praktijk overnamen. In dit geval is er één arts als vervanging en één als verduunning geteld.

Als men met deze toelichting gewapend de cijfers bekijkt (tabel 5.4., figuur 5.3.) dan ziet men ook het percentage 'vervanging' sterk dalen in de door ons beschreven periode.

Tabel 5.4. Percentage vervanging (exclusief langdurig assistenten).

Jaar	%	n
1970	61.1	190
1971	54.3	197
1972	53.1	271
1973	57.3	286
1974	49.5	313
1975	53.7	374
1976	49.8	311
1977	48.8	371
totaal	52.9	2313

Figuur 5.3. Percentage vervanging 1970-1977 (exclusief langdurig assistenten).

Per landsdeel en urbanisatiegraad zijn er grote verschillen waar te nemen in de verhouding vervanging/verduunning, die ook per jaar nog aanmerkelijk blijken uiteen te lopen (tabel 5.5. en 5.6.).

Tabel 5.5. Percentage vervanging naar landsdeel (exclusief langdurig assistenten)

jaar	Noord		midden		West		Zuid		Totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	75.0	32	67.3	49	56.7	67	50.0	42	61.1	190
1971	73.1	26	57.4	54	49.4	77	47,5	40	54.3	197
1972	53.7	41	49.2	61	62.0	108	41.0	61	53.1	271
1973	67.4	43	62.7	75	53.9	115	49.1	53	57.3	286
1974	50.0	40	47.2	89	59.1	132	28.8	52	49.5	313
1975	63.8	47	53.2	94	58.0	150	41.0	83	53.7	374
1976	74.4	39	55.4	83	48.4	126	30.2	63	49.8	311
1977	51.3	39	41.5	82	58.9	175	32.0	75	48.8	371
Tot.	62.9	307	53.3	587	56.2	950	39.0	469	52.9	2313

Tabel 5.6. Percentage vervanging naar urbanisatiegraad (excl. langdurig assistenten)

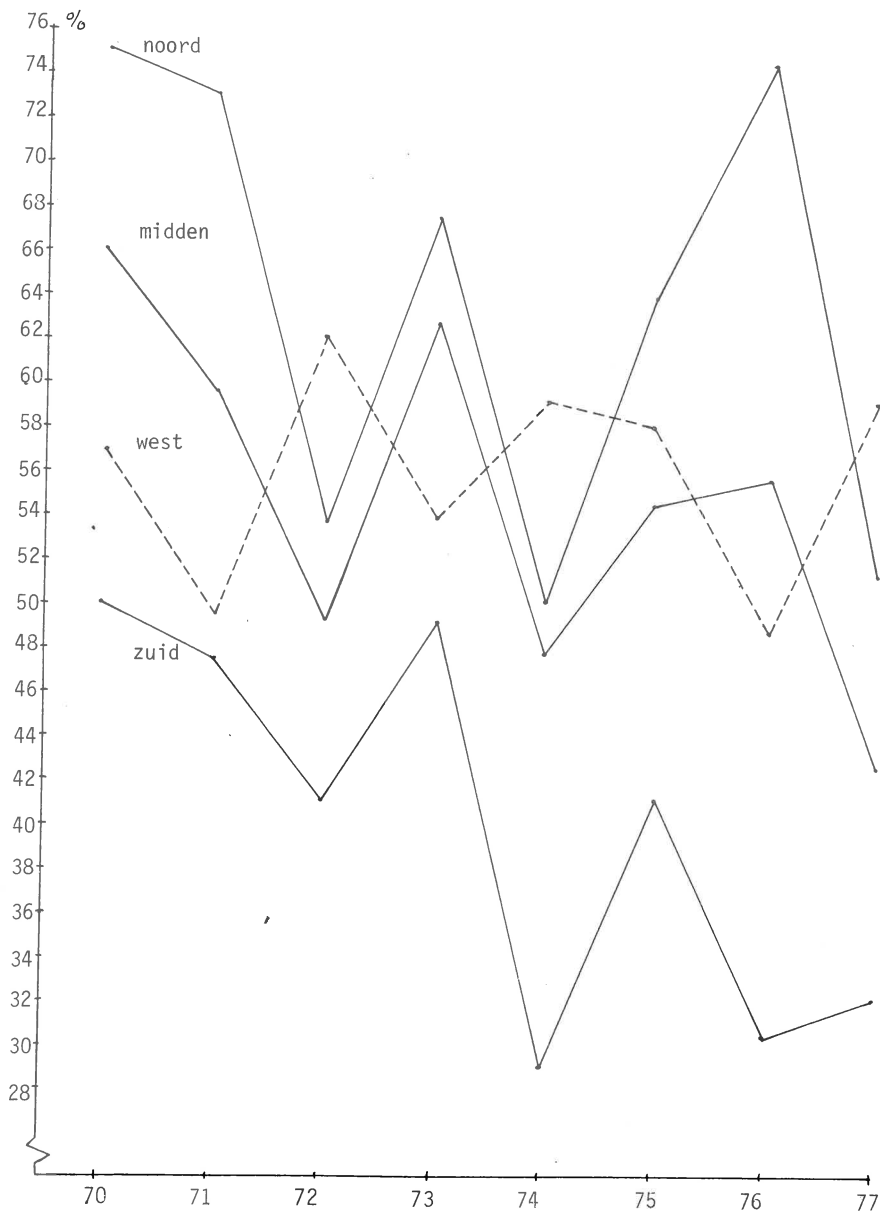
jaar	platteland		verstedelijkt platteland		forensengemeenten		kleine stad		grote stad		3 grote steden		totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	81.5	27	74.3	35	34.4	32	50.0	24	62.7	59	61.5	13	61.1	190
1971	45.8	24	54.7	53	56.4	39	37.5	24	61.9	42	66.7	15	54.3	197
1972	61.8	34	50.7	71	41.5	41	53.6	28	55.9	68	58.6	29	53.1	271
1973	69.4	36	55.0	60	38.9	36	56.7	30	60.9	87	59.5	37	57.3	286
1974	56.1	41	40.3	67	52.9	51	38.7	31	50.6	83	60.0	40	49.5	313
1975	45.8	48	42.3	71	46.6	58	60.6	33	60.9	115	65.3	49	53.7	374
1976	42.9	28	46.6	73	41.2	34	31.6	38	62.1	95	55.8	43	49.8	311
1977	37.8	45	41.8	79	49.0	49	25.0	36	54.5	110	73.1	52	48.8	371
Tot.	54.1	283	48.7	509	45.9	340	43.4	244	58.4	659	62.9	278	52.9	2313*

* Van 11 artsen is niet bekend of het om vervanging dan wel verduunning gaat.

Figuur 5.4. brengt de loop van het percentage vervanging voor de verschillende landsdelen in de afzonderlijke jaren in beeld.

De patronen voor het Noorden, Midden en Zuiden vertonen eenzelfde beeld. Het Westen loopt hier, haast tegengesteld doorheen.

Figuur 5.4. Percentage vervanging naar landsdeel.

Indien de categorieën van de urbanisatiegraad vergeleken worden kan vastgesteld worden dat het percentage vervanging het hoogst is in de grote steden van het land, en dat de "grote 3" daar zelfs nog boven uit komen.

Het laagste percentage wordt gevonden in de kleine steden.

De loop van het percentage vervanging voor de verschillende categorieën in de afzonderlijke jaren vertoont een dermate grillig beeld dat dit niet overzichtelijk in beeld te brengen is. Duidelijke patronen zijn hierin dan ook niet te onderscheiden.

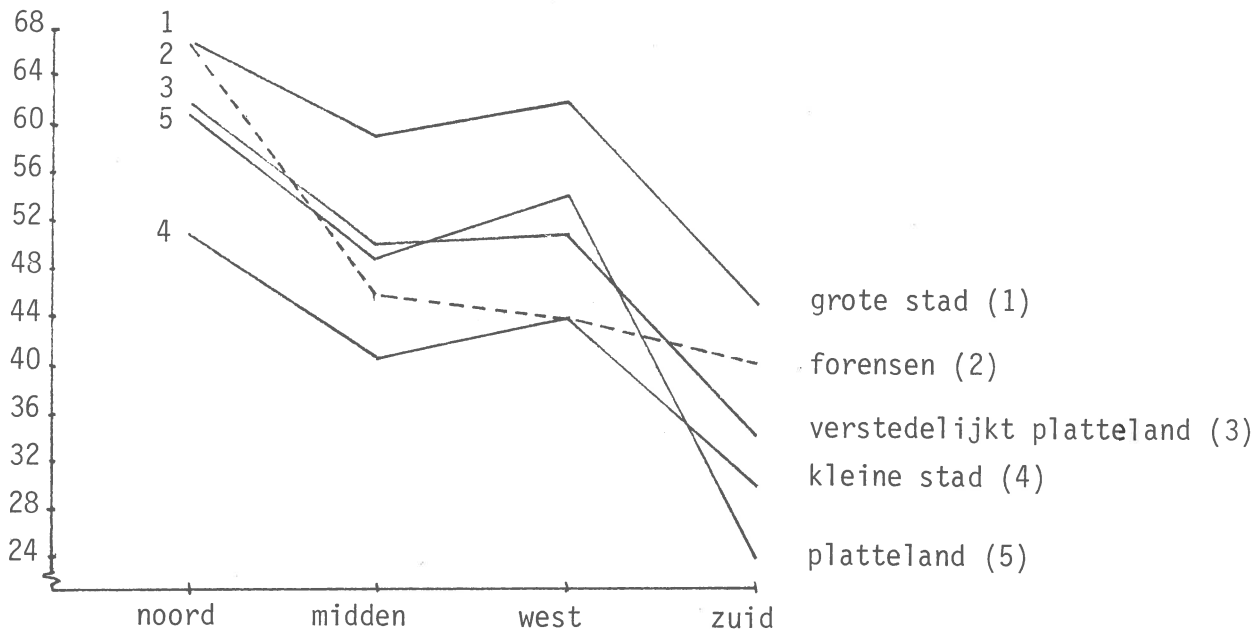
In figuur 5.5. wordt het percentage vervanging weergegeven naar landsdeel en urbanisatiegraad. Het percentage ligt in het zuiden in alle categorieën van de urbanisatiegraad het laagst en in het Noorden, eveneens in alle categorieën het hoogst.

Het Midden en Westen lopen in de categorieën wat door elkaar heen. Indien de percentages vervanging voor de verschillende categorieën van de urbanisatiegraad per landsdeel bekeken worden is een minder duidelijke volgorde te onderscheiden (zie figuur 5.6.). Wel is ook hier weer te zien dat het percentage in het Noorden hoger ligt en in het Zuiden lager. Het percentage vervanging lijkt in sterkere mate door het landsdeel beïnvloed te worden dan door de urbanisatiegraad.

Figuur 5.5. Percentage vervanging per categorie van de urbanisatiegraad voor de afzonderlijke landsdelen.

Figuur 5.6. Percentage vervanging per landsdeel voor de afzonderlijke categorieën van de urbanisatiegraad.

6 VOORGANGERS: ACHTERGRONDEN VAN HET VERTREK *

In tabel 5.4. bleek dat er in totaal in 53% van de vestigingen van een vervanging sprake was. In dit hoofdstuk zullen we kort ingaan op de ruim 1200 huisartsen die "vervangen zijn", op de voorgangers van de nieuwe huisartsen dus.

Een klein gedeelte van deze voorgangers heeft zijn praktijk overgedaan en zich elders weer als huisarts gevestigd. Een derde van de huisartsen die de praktijk overgedaan heeft, kan tot het natuurlijk verloop van het huisartsenbestand gerekend worden; onder het natuurlijk verloop vallen de huisartsen die wegens ziekte de praktijk neergelegd hebben, degenen die zijn gaan rusten en degenen die overleden zijn.

* Hier wordt slechts kort op dit thema ingegaan. Een uitgebreidere studie van het vertrek uit de praktijk zal begin 1980 in deze serie verschijnen.

Een groot gedeelte (ook één derde) van de artsen die de praktijk neergelegd heeft, gaat een functie op het gebied van de sociale geneeskunde of aanverwant gebied uitoefenen, terwijl een vijfde een beleidsfunctie, een functie bij het hoger onderwijs krijgt of zich gaat specialiseren. Deze laatste groep wordt - evenals de kleine groep die zich opnieuw als huisarts vestigt - vooral door de wat jongere artsen gevormd.

In tabel 6.1. is de verdeling naar nieuwe bezigheid en leeftijd van degenen die hun praktijk overgedaan hebben, weergegeven.

Tabel 6.1. Nieuwe bezigheid van de voorganger naar leeftijd.

nieuwe bezigheid	leeftijd					totaal
	jonger dan 40	40-49	50-59	60-64	65 en ouder	
natuurlijk verloop	5%	8%	21%	68%	88%	34%
sociale geneeskunde	29%	49%	52%	22%	8%	34%
onderwijs, beleid, specialisatie	44%	29%	17%	2%	1%	20%
nieuwe vestiging	15%	8%	1%	1%	0%	5%
overige	6%	6%	9%	7%	3%	6%
totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
n	217	339	240	129	266	1221

7 DE INMIDDELS WEER VERTROKKEN HUISARTSEN

Ook op een andere manier dan in het vorig hoofdstuk speelt het vertrek uit de praktijk een rol; een klein gedeelte van de huisartsen die zich in de bestudeerde periode gevestigd heeft, heeft vóór 1 januari 1978 de praktijk ook weer neergelegd. Op die datum waren de oudsten - degenen die begin 1970 gevestigd zijn - acht jaar in hun huisartspraktijk aan het werk.

In tabel 7.1. is weergegeven welk percentage van diegenen die zich in een bepaald jaar gevestigd hebben, per 1 januari 1978 nog in dezelfde praktijk werkte, welk

percentage inmiddels in een andere huisartspraktijk werkte en welk percentage het huisartsenvak vaarwel gezegd heeft.

Tabel 7.1. Percentage werkzaam in zelfde praktijk, in andere praktijken en buiten het huisartsenvak naar jaar en vestiging.

jaar van vestiging	werkzaam in zelfde praktijk		werkzaam in andere praktijk		werkzaam buiten huisartsenvak		Totaal	
	%	n	%	n	%	n	%	n
1970	87.1	169	1.0	2	11.9	23	100	194
1971	88.3	174	2.0	4	9.6	19	100	197
1972	89.1	244	1.8	5	9.1	25	100	274
1973	90.0	260	2.4	7	7.6	22	100	289
1974	94.6	297	0.6	2	4.8	15	100	314
1975	96.3	360	1.1	4	2.7	10	100	374
1976	99.0	308	0.6	2	0.3	1	100	311
1977	99.5	369	0.3	1	0.3	1	100	371

Uit deze tabel blijkt dat binnen acht jaar ruim 10% de praktijk neerlegt. Met het verstrijken der jaren wordt een tabel als deze interessanter; op den duur geven dergelijke tabellen een overzicht van de hele carrière van generaties huisartsen. De bezigheden van de artsen die geen huisartspraktijk meer voeren, zijn op dezelfde manier ingedeeld als in het vorige hoofdstuk.

In de volgende tabel zijn deze categorieën weergegeven voor de groep die in de jaren van 1970-1973 gevestigd is en de groep die in de jaren 1974-1977 gevestigd is.

nieuwe bezigheid	vestigingsjaar		
	1970-1973	1974-1977	totaal
natuurlijk verloop	12%	7%	11%
sociale geneeskunde	40%	48%	42%
onderwijs, beleid, specialisatie	40%	37%	40%
overige	7%	7%	7%
totaal	100%	100%	100%
n	89	27	116

Omdat het natuurlijk verloop zeer sterk van de leeftijd afhankelijk is, komt dat in deze groep weinig voor. Verder komen bij deze groep jonge ex-huisartsen banen op het gebied van de sociale geneeskunde ongeveer even vaak voor als banen op het gebied van het hoger onderwijs of beleid en specialisering.

